

Dr. JUSUF ŠEHANOVIĆ, znanstveni suradnik
Mr. ALDO MILOTIĆ, asistent
Dr. ĐORDANO PERŠURIĆ, viši asistent
Dr. ZDENKO TOMČIĆ, znanstveni suradnik
Institut za poljoprivredu i turizam, Poreč, Hrvatska
Institute of Agriculture and Tourism, Poreč, Croatia

TURIZAM I POLJOPRIVREDA

UDK 338.48:338.43](497.5)
Primljeno: 02.10.1997.
Pregledni rad

Republika Hrvatska poklanja veliku pozornost turizmu i poljoprivredi, o čemu svjedoči i činjenica da su oni svrstani u primarne gospodarske grane.

Neposredne veze turizma i poljoprivrede postoje na više razina: turizam je za poljoprivredu važan sa stajališta potražnje za hranom; oživljavanje turizma izravno pozitivno utječe na razvoj seoskih područja, posebno otoka, za što je Hrvatska vrlo zainteresirana; turizam i poljoprivreda u turističkim područjima djeluju na istom prostoru i zajednički im je cilj njegovo očuvanje. Kako bi te grane mogle obavljati svoju misiju potrebna su stalna istraživanja o njihovom odnosu, ne precjenjujući važnost utjecaja jedne na drugu.

Zbog svega je navedenoga osnovni cilj ovoga članka realno prikazati uvjetovanost razvoja turizma i poljoprivrede.

Ključne riječi: turizam, poljoprivreda, razvoj

1. UVOD

Turizam i poljoprivreda su svrstani u stratezijske pravce razvitka i spadaju u djelatnosti koje su od posebne važnosti za dugoročan razvoj Republike Hrvatske, a imaju mnoge dodirne točke. Razvoj turizma i porast turističke potrošnje uzrokovao je promjene u razvoju poljoprivrede, posebno u strukturi proizvodnje: uvedene su nove tehnologije, povećani su preradbeni kapaciteti, poljoprivredni se proizvodi kvalitetnije prodaju jer se njihov izvoz praktički ostvaruje kroz turizam i dr.

Zbog svega je navedenoga osnovni cilj ovoga članka uputiti na uvjetovanost razvoja turizma i poljoprivrede. Stoga se u članku posebno razmatraju dodirne točke turizma i poljoprivrede, potrošnja i procjena potrebe za hranom u turizmu Hrvatske, ruralni razvoj, ruralni turizam i agroturizam. U radu su korišteni neki dijelovi materijala koje su autori prezentirali u Nacionalnom izvješću Republike Hrvatske za World food summit (Rim, 13.-17. studenoga 1996.).

2. TURIZAM I POLJOPRIVREDA

Hrvatski su turizam i poljoprivreda na pragu novoga razvojnoga ciklusa. Za ukupan je razvoj Republike Hrvatske važan pravilan izbor ciljeva i strategija njihova razvitka.

Dosadašnji intenzivan razvoj turizma i intenzivna poljoprivreda proizvodnja, te uzajamni utjecaj turizma i poljoprivrede, posebno na istom ukupnom prostoru, i njihov zajednički utjecaj na taj prostor i vrijednosti na njemu, ostavili su duboka traga. Budući će razvitak i turizma i poljoprivrede ovisiti uvelike upravo o njihovu kvalitetnomu novomu pristupu međusobnom odnosu i zajedničkom odnosu prema prostornim resursima.

Sinonimi turizma

Pojam turizma u nas i danas podrazumijeva, u prvom redu, obalni - primorski turizam s mnogo hotela, ljudi, automobila, autobusa, jahti, milijune noćenja, odnosno, masovni turizam. To je i razumljivo jer su se dugi niz godina ulaganja u turizam odnosila na povećanje broja smještajnih jedinica. Tridesetak se turističkih godina (1960.-1990.) odvijalo po istom scenariju: tri mjeseca turističke sezone, a ostali dio godine izgradnja objekata i priprema sezone. Tako su do 1990. godine izgrađeni veliki smještajni kapaciteti i to pretežito hoteli i hotelska naselja sa sezonskim poslovanjem. Zbog toga je Hrvatska po koeficijentu turističke gustoće (broj hotelskih smještajnih jedinica na tisuću stanovnika) na prvom mjestu među europskim turističkim zemljama (A. Dulčić, 1997.), ali istovremeno po prihodu od turizma po stanovniku među zadnjima.

Profiliranje turizma

Pad je turističkoga prometa u Hrvatskoj započeo krajem devedesetih godina. Ratne su ga godine dovele na najnižu razinu pa se restrukturiranje turizma i njegova prilagodba novim zahtjevima tržišta, ili bolje rečeno novom turizmu, odgodila do danas. Na profilaciju turističkoga prometa utjecat će nesumnjivo novo gledanje na turizam koje u svijetu postoji već dvadesetak godina, a polazi sa stajališta agresivnosti prema okruženju, posebno prema prirodi (soft turizam, tihi turizam, humani turizam, inteligentni turizam). Za razliku od klasičnoga "tvrdogo" turizma koji je samo u funkciji kapitala, "meki" turizam odlikuje pozitivan i aktivan međudodnos s okolišem, te kulturne i rekreativne potrebe. Strani kapital, vođen isključivo visokim profitom, devastira prirodna i kulturna bogatstva (Italija, Francuska) ostavljajući domicilnom stanovništvu samo mrvice (G. Belencin Menhegel, 1991.).

Konkurentnost turizma

Danas je hrvatski turistički proizvod u predkonkurentskoj fazi. Najveći pomaci na razini destinacije mogući su i nužni u jačanju svijesti o potrebi očuvanja ekološke kvalitete prostora, čistoće i općega izgleda mjesta.¹

Turizam i prostor

Obalni je turizam do sada postizao negativne učinke u odnosu na ukupan prostor. Neodgovarajuće zbrinjavanje krutoga, a posebno tekućega komunalnoga otpada, i dalje zagađuje tlo i vode, poglavito more. Nekontrolirana izgradnja i urbanizacija nagrđuju i opterećuju prostor duž cijeloga jadranskoga pojasa, dok su tek nekoliko kilometara od turističkoga centra bila (ili su i sada) naselja bez vode, asfaltiranih putova, neriješena zbrinjavanja otpada i dr.

Poljoprivreda i turizam

Dosadašnji bi se odnos poljoprivrede i turizma mogao svesti gotovo na odnos sektora proizvodnje i potrošnje. Zbog uspostavljanja tržišnih mehanizama i otuđenosti od okruženja, posljedice su toga odnosa bliže obilježjima funkcioniranja "tvrdooga" turizma. Dok s većim dijelom smještajnih kapaciteta raspolažu velika hotelska poduzeća (70%), više je od 80% proizvodnih poljoprivrednih potencijala u vlasništvu malih obiteljskih gospodarstava.

Nagli razvoj turizma i porast turističke potrošnje uzrokovali su promjene u razvoju poljoprivrede. U blizini se turističkih destinacija struktura poljoprivredne proizvodnje promijenila. Osim tradicionalnih, počele su se razvijati i ostale grane poljoprivrede, uvedene su nove tehnologije, a povećani su i preradbeni kapaciteti. Poljoprivredna proizvodnja u blizini turističkih mjesta nije dostatna za zadovoljenje turističke potrošnje pa se određene količine osiguravaju iz drugih dijelova zemlje (ili iz uvoza). Na taj se način ti proizvodi, i kvalitetnije prodaju jer se praktički kroz turizam ostvaruje njihov izvoz. Jednako tako, dugoročno povezivanje turizma s poljoprivredom može biti jedan od stabilizatora tržišta poljoprivrednih proizvoda, a partnerstvo poljoprivrede i turizma utječe na gotovo sve ekonomske odlike poljoprivrede: sudjelovanje u procesu podizanja produktivnosti rada, intenzifikacije, diverzifikacije i sve šire specijalizacije proizvodnje.

---

¹ Ovo su samo dijelovi najvažnijih nalaza, zaključaka i preporuka iz studije Konkurentnost hrvatskog turizma na europskom tržištu, koju je za potrebe Ministarstva Republike Hrvatske izradio Steinberger Consulting GmbH iz Frankfurta 1997. godine.

Poljoprivreda, turizam i prostor

Poljoprivreda i turizam kao grane gospodarstva koriste prirodni prostor i svojom aktivnošću obavljaju na agresiju. Prirodni je prostor, zbog svoje očuvanosti, jedna od najvećih vrijednosti turističkih područja Hrvatske, ali i najranjiviji zbog svojih odlika, stoga i ograničavajući čimbenik razvoja. Razvoj poljoprivrede mora biti utemeljen na tehnološkim rješenjima koja u prirodi održavaju ekološku ravnotežu. Udovoljenje ovom zahtjevu znači proizvodnju u kojoj se rabe neškodljiva organska i neorganska gnojiva te zaštitna sredstava. Zaštitom tekućih voda posredno se štiti i more, što je od bitne važnosti za razvoj akvakulture i turizma (3, 260-261.).

Poljoprivreda, turizam i ruralni prostor

Poljoprivreda je posebno usko povezana s ukupnim ruralnim prostorom, uključujući i čovjeka. Razina razvitka i očuvanosti toga prostora, kao i uvjeti življenja na njemu, temelj su razvitka kako poljoprivrede tako i turizma. U kontekstu ovoga pristupa, besmisleno je razvijati turizam i poljoprivredu bez demografske osnove (A. Dulčić, 1997.). Nedefinirana razvojna politika u poljoprivredi i turizmu i ignoriranje realnosti uzrok su nepostojanju odgovarajuće proizvodne i tržišne infrastrukture kojima je cilj korištenje postojećih resursa i uspostava veza između turizma i poljoprivrede u njegovu okruženju. Gospodarski je i društveni interes optimalno korištenje mogućnosti razvoja uz dugoročno poštivanje interesa domicilnoga stanovništva i zaštite neobnovljivih resursa.

Poljoprivreda i obiteljska gospodarstva

Opredjeljenje Hrvatske da razvoj poljoprivrede temelji na seoskim obiteljskim gospodarstvima je kvalitetan koji se po mnogočemu razlikuje od dosadašnje, više desetljeća duge prakse. Međutim, za postizanje toga valja osigurati uvjete kako bi seljačko obiteljsko gospodarstvo moglo uspješno preuzeti predviđenu mu ulogu. Nužno je dijagnosticiranje stanja seljačkih obiteljskih gospodarstava po pojedinim područjima, kako bi se iznašla trajna motivacija za bavljenje poljoprivredom. Vrlo je važno istražiti i životni ciklus seoskih obiteljskih gospodarstava, jer je nužno postojanje njihove kritične mase u životnim fazama koje osiguravaju razvitak poljoprivrede. Seosko se obiteljsko gospodarstvo mora osposobiti za proizvodnju po kriterijima i zahtjevima kakve postavlja svjetsko tržište. Poljoprivredni sustav utemeljen na seoskim obiteljskim gospodarstvima mora biti dinamičan, fleksibilan, inovativan sa stalnom tendencijom podizanja konkurentnosti, uz racionalno korištenje prostora, zaštitu okoliša, autohtonih prirodnih, kulturnih i povijesnih dobara smanjujući statusne i materijalne razlike poljoprivredne i ostalih populacija Hrvatske.

Mješovita obiteljska gospodarstva

Obiteljska bi se gospodarstva u blizini turističkih područja trebala razvijati kao mješovita po izvoru prihoda za što ih valja stimulirati. U mediteranskom području Hrvatske više je od 94% obiteljskih gospodarstava pluriaktivno s izvorima prihoda (J. Defilippis, 1993.). Kombiniranjem rada i zapošljavanja članova gospodarstva u poljoprivredi i turizmu, učinit će ih se fleksibilnim privrednim jedinicama i omogućiti postizanje maksimalne dobiti. Razvijeno tržište rada i mogućnosti zapošljavanja u turizmu imale bi pozitivan utjecaj na kontingent i kvalitetu radne snage. Orijentacija poljoprivrede na obiteljska gospodarstva pogoduje razvoju raznih oblika turizma: ruralnoga turizma, agroturizma, zdravstvenoga turizma, lovnoga turizma, sportskoga turizma i drugih oblika turizama. Ovakav će pristup u razvoju zadržavati stanovništvo na određenom prostoru uz kvalitetnije rješavanje socijalnih i drugih problema.

3. POTROŠNJA I PROCJENE POTREBA ZA HRANOM U TURIZMU HRVATSKE

Broj noćenja turista u Hrvatskoj, od 1980. pa do 1986. godine (kada je bio najveći) stalno je rastao, da bi 1990. opao na visinu skoro iz 1980. godine. Sukladno tomu i potrošnja hrane je rasla i padala. Razdoblje od 1991. do 1995. godine bilo je za turizam izrazito negativno. Ratne su prilike katastrofalno utjecale na stanje turističkoga sektora. Iako su turistički smještajni kapaciteti ostali takoreći isti, njihova je iskorištenost bila izrazito smanjena. Štoviše, procjenjuje se da će Hrvatska na svom turističkom prostoru tek oko 2005. godine dostići broj turističkih noćenja iz 1990. godine (15, 196). Nakon 2005. godine, u sljedećih pet godina, turistička bi noćenja narasla do oko 65 milijuna godišnje.

Turizam je, naravno, važan sa stajališta potražnje za hranom (Tablica 1.). Oživljavanje turizma ima izravan pozitivan utjecaj na proizvodnju niza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, njihovu preradu i doradu, standardizaciju i druge elemente kvalitetne ponude na turističkom području. Turizam, također, stimulira proizvodnju voća i povrća na turističkim područjima. Međutim, utjecaj turizma na poljoprivredu kao cjelinu u Republici Hrvatskoj, treba realno promatrati. Godine 1990. u Hrvatskoj je bilo oko 53 milijuna noćenja, što je jednako godišnjoj populaciji od 145.500 stanovnika ili oko 3% ukupnoga broja stanovnika. Učinak cjelokupne turističke potražnje koristan je kao dodatna potražnja za hranom, te posebno pomaže nekim regijama i vrstama proizvođača. Usprkos tomu, njezin je opseg ipak ograničen (12, 9.).

Tablica 1. Potrošnja i procjena potreba za hranom u turističkoj potrošnji Hrvatske

Red. br.	Opis	1980.	1985.	Projekcija		
				1990.	2005.	2010.
A)	BROJ TURISTIČKIH NOĆENJA	53,600.000	67,665.000	52,523.000	52,000.000	65,000.000
B)	POTROŠNJA HRANE					
1.	Kruh i pecivo	18.760	23.683	18.383	18.200	22.750
2.	Tjestenina i drugi brašneni proizvodi	2.680	3.383	2.626	2.600	3.250
3.	Biljno ulje	2.948	3.722	2.889	2.860	3.575
4.	Šećer	3.752	4.737	3.677	3.640	4.550
5.	Grah	429	541	420	416	520
6.	Krumpir	16.080	20.300	15.757	15.600	19.500
7.	Kupus	2.948	3.722	2.889	2.860	3.575
8.	Luk	2.412	3.045	2.364	2.340	2.925
9.	Ostalo povrće	29.051	36.674	28.467	28.184	35.230
10.	Razno voće	13.400	16.916	13.131	13.000	16.250
11.	Govede meso	7.718	9.744	7.563	7.488	9.360
12.	Svinjsko meso	4.502	5.684	4.412	4.368	5.460
13.	Meso peradi	3.538	4.466	3.467	3.432	4.290
14.	Riba	3.002	3.789	2.941	2.912	3.640
15.	Razne masnoće	3.484	4.398	3.414	3.380	4.225
16.	Svježa jaja (u 000 kom.)	107.200	135.330	105.046	104.000	130.000
17.	Mlijeko- svježe	1.340	1.692	1.313	1.300	1.625
18.	Sir	804	1.015	788	780	975

Izvor: Izračun autora na temelju statističkih podataka

Očekuje se da će potpun oporavak i restrukturiranje turističkoga sektora stimulirati gospodarstvo i povećati općenitu potrošnju u Hrvatskoj.

4. RURALNI RAZVOJ, RURALNI TURIZAM I AGROTURIZAM

4.1. Ruralni razvoj

Za razvoj turizma i poljoprivrede od izuzetne je važnosti ukupni prostor, a poglavito ruralni prostor. Hrvatski ruralni prostor treba usklađeno razvijati s drugim europskim zemljama na odrednicama Strategije ruralnoga razvoja Europe². Strategijom je osiguran sustavan pristup ovom pitanju jer su, između ostaloga, predmeti njezina bavljenja:

- **UZROCI PROMJENA NA RURALNOM PROSTORU:** pad broja stanovnika; širenje gradova; gubitak prirodnih prostranstava, napuštanje poljoprivrednoga zemljište, nerazumno gospodarenje prirodnim izvorima; zakonska regulativa koja snažno utječe na mijenjanje ruralnih područja u urbana; nedostatak tradicionalne arhitekture i seoskih kućanstava; nezadovoljenje socijalnih i kulturnih potreba; ugroženost ekosistema i zdravlja ljudi
- **OŽIVLJAVANJE RURALNE EKONOMIJE:** uspostava proizvodnje organsko-biološke hrane i ruralnoga turizma na lokalnim razinama; objedinjenje modernih trendova razvoja u skladu s prirodnom i kulturnom baštinom
- **VAŽNE PROMJENE U POLJOPRIVREDI:** poljoprivrednici moraju biti temelj ruralne ekonomije; važnost spoznaje proizvodnje organsko-biološke hrane, razvoj poljoprivrede na temelju kapaciteta izdržljivosti prirodnoga okoliša; državne i lokalne vlasti moraju poticati poljoprivrednike na zaštitu i unapređenje kvalitete krajolika, održavanje tradicionalne poljoprivredne proizvodnje i raznolikosti poljoprivrednoga imanja; donošenje zakonske regulative kojom bi se spriječila daljnja devastacija šumskih ekosistema
- **OBRT, OBRTNICI I OBRTNIČKE USLUGE:** porast broja obrtnika, obrta i obrtničkih usluga; razvijanje lokalnih proizvoda i održavanje tradicionalnoga obrta
- **RURALNI TURIZAM:** nova zapošljavanja, otvaranje novih poduzeća; opasnosti od prekapacitiranosti turističkih usluga
- **TELEKOMUNIKACIJE:** jačanje ruralne ekonomije i drugih službi; poboljšanje kvalitete življenja udaljenih i raštrkanih populacija stanovništva; kompjutorizacijom i računalnim mrežama poboljšati uvjete tržišta te suradnje
- **RURALNA ARHITEKTURA:** udobne ruralne kuće; tradicionalni oblici građenja i adekvatna arhitektura ruralnih područja; donošenje potrebnih zakonskih akata koji reguliraju ta pitanja

---

² Ova je strategija objavljena u zakonskom aktu European Commission's Policy, utemeljenom 1988. godine na kojem bi se trebala zasnivati budućnost ruralnoga društva.

- **RURALNE SLUŽBE:** podizanje kvalitete usluge određenih službi, trgovina, pošta, banaka, bolnica, škola, javnoga prijevoza i sl.; moderna infrastruktura, moderne ceste, kanalizacijska mreža, telekomunikacije
- **SOCIJALNA I KULTURNA VITALNOST:** tradicijski običaji, festivali, različita narječja i kulture; stabilnost ljudske populacije, ravnoteža pojedinih starosnih skupina, srodstva, edukacija i obrazovanje i dr.
- **OČUVANJU BAŠTINE:** bogata raznolikost, različiti tipovi klime, različite nadmorske visine, otoci, bogate naplavne površine i neplodna prostranstva
- **PRIRODNA BAŠTINA:** isušivanje močvara; mijenjanje tokova rijeka; zagađenje tla, zraka i vode; ubijanje ptica i sitnih sisavaca; najezda turista na obale mora, jezera i rijeka; potreba zaustavljanja tih procesa uspostavom nacionalnih parkova, prirodnih rezervata, ozelenjavanjem gradova, pošumljavanjem i sl.
- **KULTURNA BAŠTINA:** ruralno bogatstvo i izvorna kultura kao izvor blagostanja; poticanje gradnje ruralnih stambenih i gospodarskih objekata, crkvi, uspostava tradicionalne poljoprivrede na temeljima lokalne tradicije; ravnoteža suvremenih kulturnih potreba i kulturne baštine određena kraja
- **OBRAZOVANJE:** ugradnja pozitivnoga mišljenja i entuzijazma te uključivanje pojedinaca u cilju spoznavanja raspoložive baštine; uključivanje mnogih javnih ustanova i neprofitnih organizacija u javno prezentiranje baštine, uključivanje baštine u programe javnih ustanova, škola i drugih vidova naobrazbe stanovništva
- **DRUŠTVO I DJELOVANJE DRUŠTVA:** odgovornost stanovništva za lokalnu razinu; lokalna je vlast ključni mehanizam pri lokalnom odlučivanju o ruralnom prostoru; nužna suradnja svih sela i gradova; vodeća uloga lokalne vlasti u donošenju i formiranju zakonskih akata; regionalna i državna vlast moraju prepoznavati raznolikost regija, osobito kvalitetu ruralnih područja, donošenjem potrebnih zakonskih akata posebno iz domene poljoprivrede, šumarstva, razvitka industrije, turizma, prometa, graditeljstva i dr.; međudržavno djelovanje uključuje utvrđivanje i ugrađivanje postojećih konvencija, a posebno iz domene ruralne arhitekture, razrađivanje konvencija za zaštitu okoliša i europske obale, promoviranje ruralnoga razvoja te međudržavno povezivanje pri ruralnom razvoju (ECOVAST, 1991.).

4.2. Ruralni turizam

Ruralna su područja u nas, ipak, nove turističke odrednice pa stoga ruralni turizam mora postati njihova nova mogućnost razvoja. Ruralni turizam mora pridonijeti prosperitetu takvih područja, omogućiti nova zapošljavanja i poticati vrijednosti kulturne i prirodne baštine koje predstavljaju glavni dio turističke atrakcije.

Međutim, moraju ga posebno potpomagati država i lokalna vlast³. Ruralni turizam mora na "mnogo bolji način uspostaviti korelaciju između ekonomskog, ekološkog i kulturološkog cilja", odnosno, "garantirati i osiguravati stalno čuvanje autohtonih i kulturnih vrijednosti sociokulturnog i socioekonomskog ambijenta i vrijednosti određene sredine" te zadovoljavati "sve strože ekološke kriterije u prirodi i prostoru" (6, 169.).

Ruralni turizam sadržava u sebi i velike opasnosti. Turisti mogu dolaziti u ruralne prostore u prekomjernom broju, te time prouzročiti velike štete postojećim ekosistemima, a samim time i negativno utjecati na kulturu dotičnog kraja. Prema Jadrešiću (1993.) u jednoj bi turističkoj sredini trebalo biti otprilike onoliko turista koliko i domicilnoga stanovništva, pa je nužno izraditi planove gospodarenja lokalnim turističkim razvojem. Ti se planovi, svakako, moraju temeljiti na zakonskim aktima koji obuhvaćaju prostorno planiranje i gospodarenje prostorom. Ruralni se turizam mora promovirati u skladu s općim "održivim" razvojem.

Savjet ministara za turizam Europske zajednice donio je "Plan Zajednice u korist turizma" u kojemu stoji da se akcijama Zajednice u domeni seoskoga (ruralnoga) turizma: "... namjerava razvijati turističke djelatnosti u ruralnim zonama, posebno agroturizam, male ugostiteljske djelatnosti obiteljskog karaktera ili pak zadružne, općinske ili lokalne inicijative. Ta će se akcija ostvarivati putem sljedećih mjera:

- Podrška inicijativama za partnerstva među operatorima na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj ili europskoj razini, kako bi se omogućila razmjena iskustava i prenošenje metoda kroz organiziranje posjeta, seminara, razmjene stručnjaka i izradu transnacionalnih pilot-projekata, osobito u sektoru stručnog obrazovanja;
- Poboljšavanje obavješćivanja operatora u ruralnim zonama kao i olakšavanje njihova pristupa raznim sustavima pomoći koje zajednica pruža u seoskom turizmu, osobito raspodjelom popularne dokumentacije i objavljivanjem priručnika za operatore;
- Poticanjem poboljšanja kvaliteta ponude seoskog turizma i podrška mjerama koje olakšavaju ulazak turizma u ruralne zone ..." (18, 76-80.).

4.3. Agroturizam

Agroturizam je u Hrvatskoj reguliran Zakonom o ugostiteljskoj djelatnosti (NN br. 48/95) i posebnim Pravilnikom o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu (NN br. 22/96). Seljačko se domaćinstvo smatra osnovnom jedinicom agroturističke djelatnosti. To je domaćinstvo u kojem njegovi članovi imaju prebivalište, a djelatnost ostvaruju pružanjem usluga smještaja i ugostiteljskih usluga koje proizlaze iz pretežito vlastite poljoprivredne proizvodnje. Tržište uopće, pa tako i

³ U tom se pravcu čine i konkretni koraci. Održava se niz skupova na temu ruralnoga turizma, kako na razini države, tako i na lokalnim razinama pod pokroviteljstvom resornoga ministarstva i županijskih resornih odjela (na primjer, okrugli stolovi: "Ruralni turizam - jedan od čimbenika obnove sela i cjelovitog razvitka ruralnog prostora", 18.9.1997. u Zagrebu u okviru Jesenskog zagrebačkog velesajma; "Strategija ruralnog razvoja Europe", 4.7.1997. godine u Puli i dr.). Razvoj ovoga vida turizma potiču turistička poduzeća i banke dodjelom namjenskih kredita (na primjer, natječaj u "Glasu Istre" od 12.9.1997. godine).

turističko, zasićeno je “proizvodima standardne kakvoće i standardnih ‘jednoličnih’ osobina” i “u posljednjih desetak godina pokazuje sve više zanimanja za izvorne, tipične prehrambene proizvode. Ovi proizvodi objedinjuju u sebi specifičnosti podneblja, kulturnog nasljeđa i tradicija jedne zemlje, pa čine značajan doprinos osebnosti i prepoznatljivosti turističke ponude”⁴. U ovom je slučaju ugostiteljstvo poticajna djelatnost poljoprivredi, koja je glavna djelatnost takova kućanstva.

Zakonski akti reguliraju koje se vrste ugostiteljskih usluga mogu pružati na seljačkom gospodarstvu, koji se uvjeti moraju zadovoljiti za obavljanje agroturističke djelatnosti, na koji se način oporezuje agroturistička djelatnost, kako se regulira odnos između glavne poljoprivredne djelatnosti i pružanja ugostiteljskih usluga u seljačkim kućanstvima i dr. Pojedini županijski odjeli za turizam tiskaju prigodne brošure o agroturizmu u kojima se tumače zakonske odrednice koje se odnose na agroturizam ili na što drugo, npr. na koji oblik podrške u pružanju ugostiteljskih usluga može računati seljačko kućanstvo; koje su mogućnosti promocije agroturističke djelatnosti; tko su agroturisti i što očekuju od seljačkoga domaćinstva; prijedlozi i mogućnosti odvijanja kulturno rekreativnih i zanimacijskih aktivnosti u seljačkim kućanstvima i njegovoj okolini i dr.⁵

5. ZAKLJUČAK

Dodirne su točke turizma i poljoprivrede mnogobrojne, a veze koje se uspostavljaju široke, stalne i s raznovrsnim formama međutjecaja. Neposredne veze turizma i poljoprivrede postoje na više razina:

- turizam i poljoprivreda svrstani su u stratezijske pravce dugoročnoga razvoja Republike Hrvatske
- turizam predstavlja značajno tržište za poljoprivredne i prehrambene proizvode
- turizam stvara mogućnosti boljega i potpunijega iskorištavanja radne snage u ruralnom području;
- turizam utječe na razvoj poljoprivrednih područja
- turizam i poljoprivreda u turističkim područjima djeluju na istom prostoru i zajednički im je cilj njegovo očuvanje
- ruralni turizam i agroturizam su novi, sve traženiji, oblici turizma
- masovni turizam na ruralnom prostoru može negativno djelovati na ukupno stanje ruralnih prostora i života na njima

⁴ O značenju tipičnih prehrambenih proizvoda u turističkoj ponudi i njihovom statusu u Republici Hrvatskoj, šire su elaborirali O. Koprivnjak, A. Miličić i Đ. Peršurić u radu “Tipični prehrambeni proizvodi u turističkoj ponudi Istre” *Znanstveni i stručni skup “Temeljni procesi i tendencije u hrvatskom turizmu”, Dubrovnik, 2.-4. listopada 1997.

⁵ Tako su Odbor za turizam i trgovinu i Turistička zajednica Istarske županije 1997. godine tiskali prigodnu brošuru Agroturizam u kojoj se pojašnjavaju najosnovnija pitanja vezana za razvitak agroturizma.

- golem raskorak u prihodima od rada u turizmu i poljoprivredi bio je uzrokom masovnog napuštanja sela
- turizam i poljoprivreda dovode se u korelaciju prilikom djelovanja lokalnih, regionalnih, nacionalnih i međudržavnih asocijacija i dr.

Kako bi turizam i poljoprivreda obavili povjerene im zadaće, između ostaloga, valja se:

- transparentno definirati motive i interese države u razvoju turizma i poljoprivrede (ekonomske, socijalne, političke, ekološke, profitne, i dr.)
- definirati strategiju dostizanja temeljnih i prioritetnih razvojnih usmjerenja hrvatskoga turizma i poljoprivrede
- definirati ulogu države (Vlada, ministarstva, županije) u procesu restrukturiranja hrvatskoga turističkoga i poljoprivrednoga sektora i stvaranja sustava njihova razvitka
- izraditi dugoročne planove razvoja turizma i poljoprivrede županije (regije) i mjesta.⁶

LITERATURA

1. Defilippis, J.: O strategiji razvoja poljoprivrede Mediteranskog područja, Mediteranski koncept gospodarskog razvitka Hrvatske, zbornik radova, Ekonomski Fakultet, Split, 1993., str. 339-343.
2. Dulčić, A.: Elementi strategije razvitka hrvatskog turizma s osvrtom na područje Splitsko-dalmatinske županije, Turizam, vol. 45, br. 7-8, 1997.
3. Hrvatska poljoprivreda na raskrižju - nacionalno izvješće Republike Hrvatske, Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, 1997.
4. Hrvatski farmer, programi razvoja obiteljskih gospodarstava, Globus, Zagreb, 1992.
5. Jadrešić, V.: Ekološke osnove i aspekti turizma, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, 32 (9), 1992./93.
6. Jadrešić, V.: Nove tendencije i orijentacije u turizmu, Turizam, br. 7-8, 1993., str. 166-173.
7. Konkurentnost hrvatskog turizma na europskom tržištu, Steinberger Consulting GmbH, Frankfurt, 1997.
8. Koprivnjak, O.; A. Miličić; Đ. Peršurić: Tipični prehrambeni proizvodi u turističkoj ponudi Istre, referat, Znanstveni i stručni skup Temeljni procesi i tendencije u hrvatskom turizmu, Dubrovnik, 2.-4.10.1997.
9. Management i marketing poljoprivredno prehrambenog sustava Istre, Institut za poljoprivredu i turizam, Poreč, 1992.
10. Meneghel, G. B.: Agroturizam u Europi, Agroturismo in Italia, zbornik radova, Bologna, 1991.
11. Narodne novine, br. 48/95 i 22/96.

---

⁶ Ovako su dane preporuke (neke) za turizam u spomenutoj studiji Konkurentnost hrvatskog turizma na europskom tržištu, čiji je tekst proširen riječju poljoprivreda jer se njezino značenje u cijelosti može odnositi i na sektor poljoprivrede.

12. Pregled stanja i strategija razvoja poljoprivrede Republike Hrvatske (nact), Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva Republike Hrvatske, Zagreb, 1994.
13. Prijedlog strategije razvoja turizma u Hrvatskoj, Institut za turizam, Zagreb, 1992.
14. Radoičić, V.; A. Milotić; I. Bratović: Environmental impact of purposeful disposal of organic waste in Istria, Atti del VII Congresso Internazionale L'approccio integrato della moderna biologia: uomo, territorio, ambiente, Vieste (FG), 22-25 Settembre 1994., str. 317-330.
15. Razvoj Županije istarske od 1996. do 2010. godine, Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković", Pula, 1996.
16. Statistički ljetopisi Hrvatske, 1980-1995.
17. Strategija seoskog razvoja Europe, ECOVAST, Servais, 1991.
18. Turistička politika Europske zajednice, priredio D. Čulić, Turizam, 1993., br. 3-4, str. 76-80.
19. Vukonić, B.: Ima li turizam alternativu kao temeljni činitelj razvitka obalnog pojasa Hrvatske?, Mediteranski koncept gospodarskog razvitka Hrvatske, zbornik radova, Ekonomski Fakultet, Split, 1993., str. 237-241.

Summary

TOURISM AND AGRICULTURE

The Republic of Croatia pays great attention to tourism and agriculture also, classifying them into the primary economy branches.

The immediate connections between tourism and agriculture exist on several levels: Tourism is for agriculture very important from the point of food supply; the revival of tourism influences positively and directly on the development of rural areas, especially islands for which Croatia is very interested. Tourism and agriculture influence the same areas and their mutual goal is to preserve this areas. To continue with this relation between tourism and agriculture, it is necessary to conduct the constant research mission without over- valuing the importance of influence one to another.

According to former mentioned, the aim of this article is to present the real conditions of tourism and agriculture development.

Key words: tourism, agriculture, development